

Kleine kinderen
Grote
Kansen

Kleine kinderen
Grote
Kansen

Slotevent
11 mei 2023

Taal aan zet.
Samen voor grote onderwijskansen.

Werken aan narratieve vaardigheden met jonge kinderen die nood hebben aan extra taalondersteuning

Helena Taelman

1. Waarom narratieve vaardigheden belangrijk zijn

Narratieve vaardigheden

Verhalen begrijpen én zelf vertellen

De vaardigheid om verhalen te begrijpen en zelf te produceren.

Daarmee bedoelen we een opeenvolging van gebeurtenissen, echt of verzonnen, in het heden, verleden of de toekomst.

*JAC: wat heb je bij Pappa allemaal gedaan?

*SAR: en , uh, slapen even en toen wil ik naar mamma toe.

*SAR: en toen ging ik in de zandbak spele.

*JAC: o, heb je ook in de zandbak gespeeld?

*SAR: en toen ging Nique niet komen.

*JAC: o, Monique ging niet komen.

*SAR: nee, toen ging hij toen ging hij op school.

‘Ehm op moederdag ben ik naar oma en opa geweest. En die heb kleine kuikentjes. Want hij heb kippen. En toen (gingen we toen keek ik) keek ik (naar de eitje) of die een eitje heb gelegd. Dat was er wel. Maar (maar toe) toen heb oma hem in de vriezer gelegd. Maar der zat een kuikentje in. En oma heb hem in de vriezer gelegd.’ (Milou, uit Nederland)’

Narratieve vaardigheden

Verhalen begrijpen én zelf vertellen

de vaardigheid om een reeks van opeenvolgende gebeurtenissen te produceren of te begrijpen,

inzicht in verhaalstructuur,

inzet van talige middelen om het belang van gebeurtenissen te evalueren (vb. prosodie, herhaling, dialogen, emoties)

de vaardigheid om informatie af te leiden die niet expliciet wordt gegeven

Verhalen bieden
rijke taal.

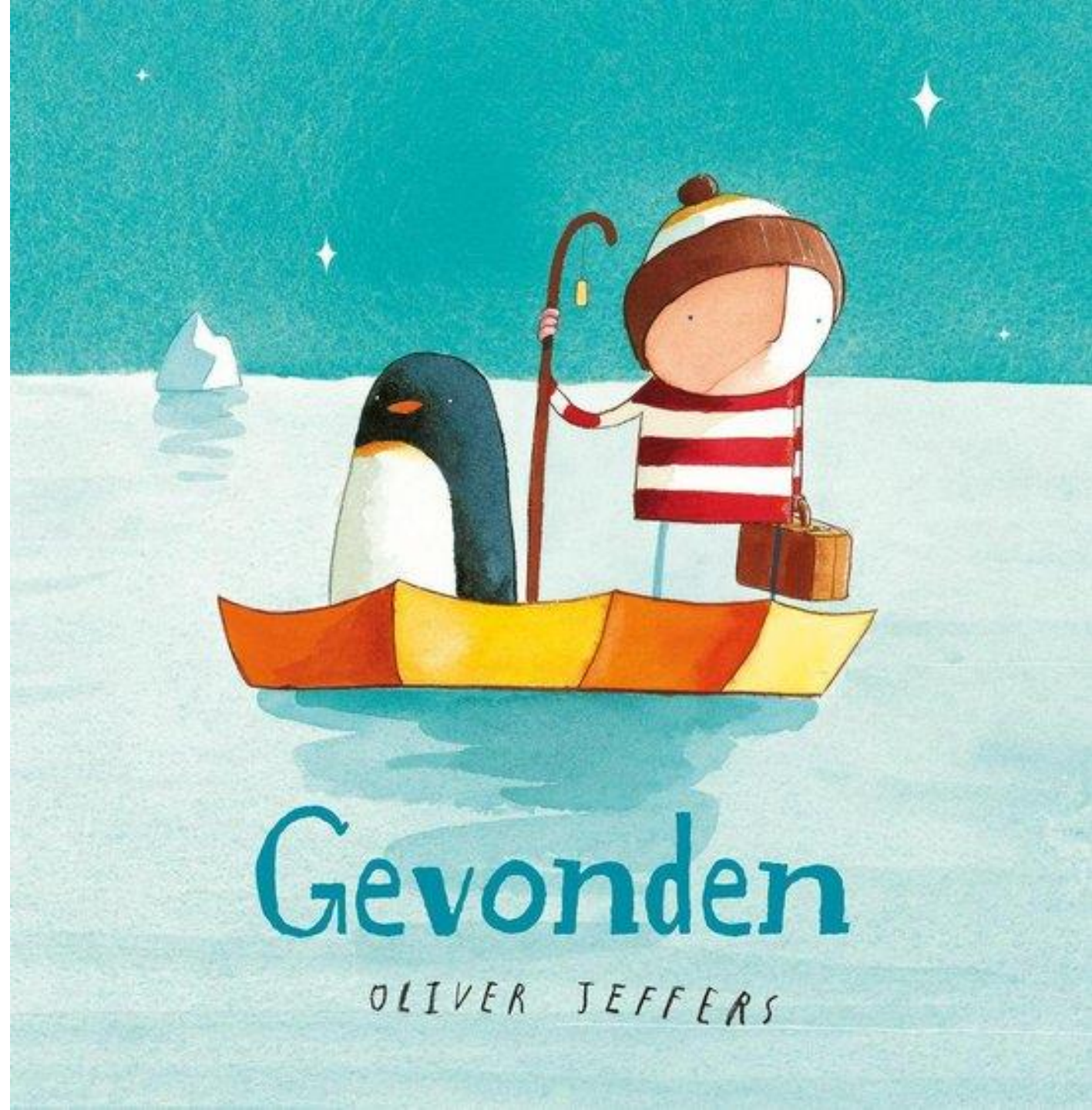
Verhalen dagen uit om rijke taal te gebruiken.

Verhalen
voeden
relaties.

Verhalen leren
je om een
ander
perspectief in
te nemen.

2. Wat zit er in jouw vertelkoffer?

Samen met kinderen een verhaal verzinnen

Een verhaal laten uitspelen

Samen met de kinderen een verhaal verzinnen

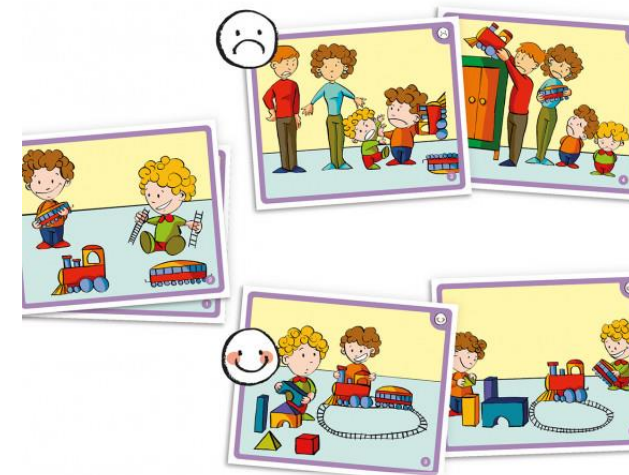
Kinderen laten werken aan een speelscript

Kinderen laten nadenken over de opbouw van een verhaal

Kinderen laten vertellen over eigen ervaringen

Kinderen een verhaal laten navertellen

Waar heb jij de meeste expertise in?

A Met de verteltafel werken (een verhaal naspelen)

B Samen met de kinderen een verhaal verzinnen

C Kinderen laten vertellen over eigen ervaringen (grote kring, kleine groep , tweepraat))

D Kinderen laten nadenken over de opbouw van een verhaal (wie? waar? wat is het probleem? het einde? ...)

E Kinderen een verhaal laten navertellen

F Kinderen laten werken aan een speelscript

Uitwisseling

Deel met elkaar waar je het meeste expertise in hebt.

Wat maakt dat deze activiteit werkt?

Hoe ondersteun je minder taalvaardige kinderen?

Deel met ons een gouden tip!

Powered by **Poll Everywhere**

Start the presentation to see live content. For screen share software, share the entire screen. Get help at pollev.com/app

3. Jouw aanpak pimpen met onderzoeksinzichten

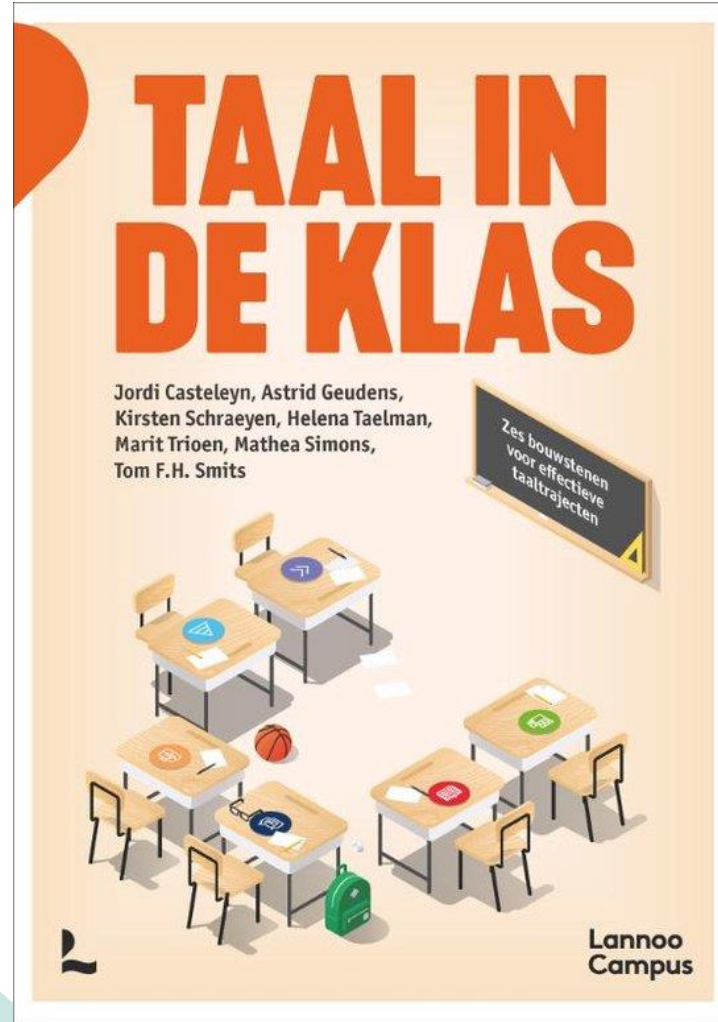

Praktische leidraad
bij het onderzoek Taalintegratietrajecten

Bouwstenen voor effectieve taaltrajecten

Praktijkgids voor taalondersteuning in
het kleuter-, lager en secundair onderwijs

Astrid Geudens, Kirsten Schraeyen, Helena Taelman, Marit Trioen, Jordi Casteleyn, Mathea Simons, Tom F.H. Smits

www.taaltrajecten.be

1

Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel

2

Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer verschillende deelvaardigheden

3

Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid

4

Schriftelijke vaardigheden: ga voor een vroege start en blijf inzetten op technisch lezen en leesbegrip

5

Verzorg de kwaliteit van je instructie

6

Monitor je leerlingen en laat je ondersteunen

- 1.1 Investeer in een krachtige klasaanpak om alle leerlingen te bereiken
- 1.2 Werk in kleine groep of individueel met leerlingen die extra taalsteun nodig hebben
- 1.3 Leerkrachten zijn de geknipte begeleiders, maar ook paraprofessionals en vrijwilligers kunnen mee ondersteunen
- 1.4 Laat de duur en intensiteit van het traject afhangen van jouw doelgroep, hun leeftijd en de beoogde taaldoelen

- 2.1 Hou rekening met de wisselwerking tussen de deelvaardigheden
- 2.2 Ga voor een logische en stapsgewijze opbouw van het traject
- 2.3 Verwerk je taaldoelen in relevante thema's met verschillende invalshoeken

- 3.1 Plan rijke gesprekken om de mondelinge taalvaardigheid te bevorderen
- 3.2 Voorzie voorleesmomenten met veel interactie
- 3.3 Werk doelbewust aan woordenschat, ook expliciet

- 4.1 Bereid leerlingen vroeg genoeg voor op het leren lezen
- 4.2 Zet in op een effectieve leesstart
- 4.3 Ga voor goede, strategische en gemotiveerde lezers
- 4.4 Laat schrijfp opdrachten het lezen (en spreken) versterken

- 5.1 Geef expliciete instructie
- 5.2 Laat leerlingen van en met elkaar leren
- 5.3 Geef sterke feedback
- 5.4 Integreer technologie op een wijze manier in je lessen
- 5.5 Hou rekening met de taalachtergrond van leerlingen om je instructie te versterken

- 6.1 Monitor je leerlingen en stem je onderwijs hierop af
- 6.2 Grijp de kans om te blijven leren
- 6.3 Werk samen met je team vanuit een gedeelde en gedragen missie

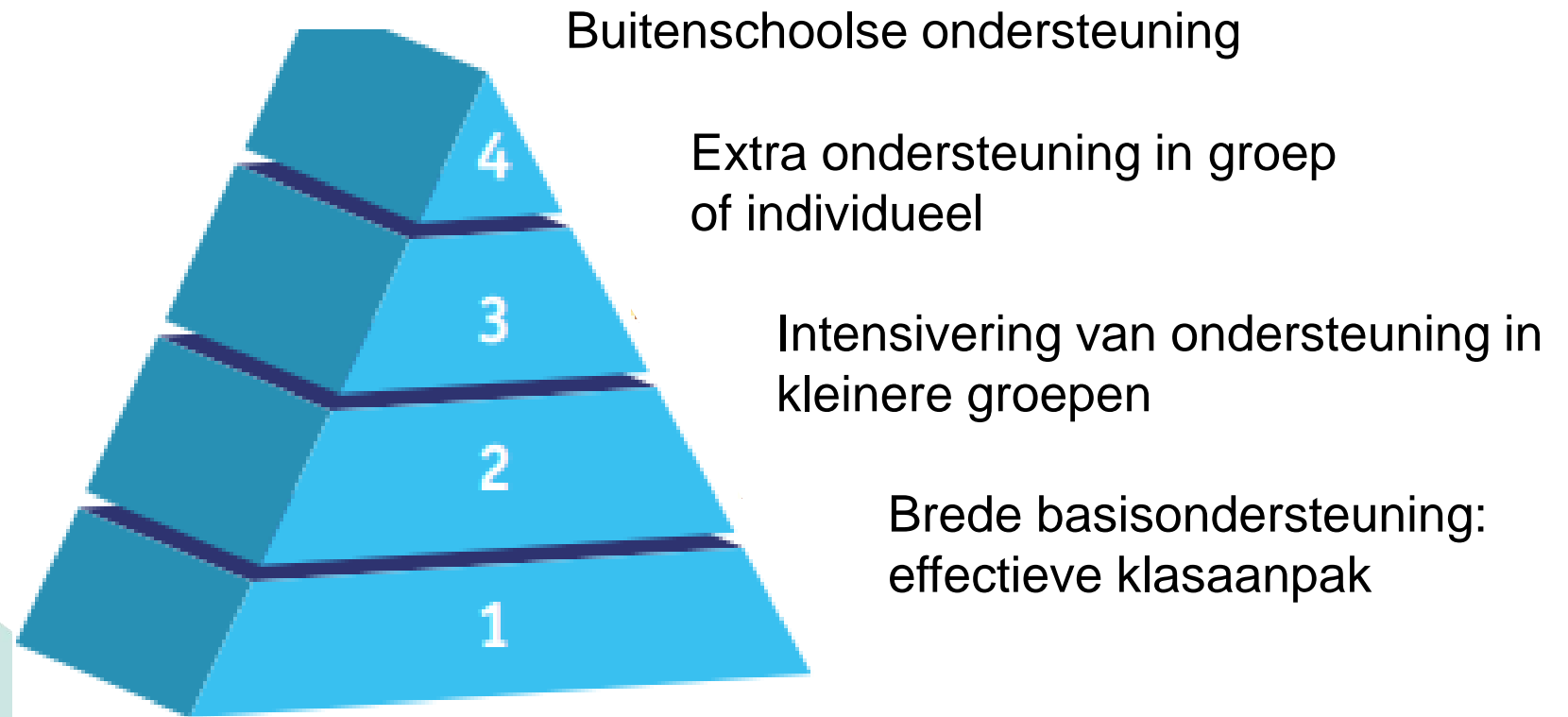
Bouwsteen 1

Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel

1.1 Investeer in een krachtige klasaanpak om alle leerlingen te bereiken

1.2 Werk in kleine groep of individueel met leerlingen die extra taalsteun nodig hebben

Meerlagig ondersteuningsmodel

Vakantieverhalen

Op laag 1

- Ouders sturen een foto van iets wat hun kind heeft meegemaakt/gedaan. Lrkr print foto's uit of plaatst die op een tablet.
- Kinderen zoeken in kleine groepjes hun foto en vertellen spontaan.
- Lrkr bespreekt ondertussen vakantiegebeurtenissen met kinderen zonder foto. Uitbeelden + foto.
- Kinderen tekenen hun eigen vakantieverhaal met behulp van een eenvoudig schema: Wie was er? Waar was het? Wat gebeurde er?
- 's Middags in de kring: verhaal aan schoudermaatje vertellen.

Vakantie verhalen

Mét laag 2

- Ouders sturen een foto van iets wat hun kind heeft meegemaakt/gedaan. Lrkr print foto's uit of plaatst die op een tablet. **Lrkr praat met ouders van risicokinderen over vakantie-ervaring.**
- Kinderen zoeken in kleine groepjes hun foto en vertellen spontaan.
- Lrkr bespreekt ondertussen vakantiegebeurtenissen met kinderen zonder foto. Uitbeelden + foto.
- Kinderen tekenen hun eigen vakantie verhaal met behulp van een eenvoudig schema: Wie was er? Waar was het? Wat gebeurde er? **Lrkr begeleidt risicokinderen en helpt hen alvast om het verhaal te kunnen vertellen.**
- 's Middags in de kring: verhaal aan schoudermaatje vertellen. **Risicokinderen krijgen nog een extra kans om het verhaal met steun van de leerkracht te vertellen.**

Bouwsteen 2

Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer
deelvaardigheden

- 2.1 Hou rekening met de wisselwerking tussen deelvaardigheden
- 2.2 Ga voor een logische en stapsgewijze opbouw van het traject
- 2.3 Verwerk je taaldoelen in relevante thema's met verschillende invalshoeken

Een leerlijn verhalen begrijpen en zelf vertellen

Stap 1

Stap 2

Stap 3

Stap 4.

Stap 5

Stap 6

(Bleses et al., 2018)

Een leerlijn verhalen begrijpen en zelf vertellen

Stap 1 De kleuters kunnen in een verhaal de plaats en de hoofdpersonages identificeren en beschrijven

Stap 2

Stap 3

Stap 4 De kleuters kunnen een verhaal reconstrueren met bepaalde settings en personages.

Stap 5 De kleuters kunnen zelf een verhaal of een anekdote vertellen met een duidelijk begin, midden en einde.

Stap 6

(Bleses et al., 2018)

Een leerlijn verhalen begrijpen en zelf vertellen

Stap 1 De kleuters kunnen in een verhaal de plaats en de hoofdpersonages identificeren en beschrijven

Stap 2 De kleuters kunnen in een verhaal één of meerdere acties of gebeurtenissen identificeren en beschrijven.

Stap 3 De kleuters kunnen drie of meer belangrijke gebeurtenissen uit een verhaal ordenen.

Stap 4 De kleuters kunnen een verhaal reconstrueren met bepaalde settings en personages.

Stap 5 De kleuters kunnen zelf een verhaal of een anekdote vertellen met een duidelijk begin, midden en einde.

Stap 6 De kleuters kunnen op een gedetailleerde en verstaanbare manier ^(Bleses et al., 2018) vertellen over gevoelens, gedachten of ervaringen in een verhaal.

Inspiratiefiche

Luisterbegrip en vertelvaardigheden stap voor stap stimuleren bij kleuters

Onderwijsvorm	Kleuteronderwijs
Bouwsteen	>> Bouwsteen 2 Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer verschillende deelvaardigheden >>> Bouwsteen 3 Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid
Aanbeveling	2.2 Ga voor een logische en stapsgewijze opbouw van het traject 3.1 Plan rijke gesprekken om de mondelinge taalvaardigheid te bevorderen

Achtergrond

In een Deens onderzoek werkten kleuterleerkrachten met drie- tot zesjarige kleuters aan woordenschat, luisterbegrip, vertelvaardigheden en beginnende geletterdheid. Hiervoor werkten ze 20 weken lang twee keer per week een half uur met een kleine groep van vijf kleuters van hun eigen klas. Het programma had een positief effect op zowel de mondelinge taalvaardigheid als beginnende geletterdheid van alle leerlingen, ook Nederlandsetaalleerders en leerlingen met een lage SES.

Beschrijving

Wil je bij kleuters met nood aan taalsteun extra inzetten op luisterbegrip en vertelvaardigheden? Dan is het belangrijk om de **moelijkheidsgraad** van je activiteiten **stapsgewijs** op te bouwen. Een mogelijke logische volgorde van leerdoelen, waarbij je de lat telkens een stukje hoger legt en het ene doel op het volgende voortbouwt, is deze:

	Leerdoel	Voorbeeldactiviteiten
Stap 1	De kleuters kunnen in een verhaal de plaats en de hoofdpersonages identificeren en beschrijven.	<ul style="list-style-type: none"> Tijdens het lezen: <ul style="list-style-type: none"> Stel enkele open vragen over het hoofdpersonage en de setting: <i>Waarom deed de hond dat? Wat zou hij hierna doen, denk je? Waar is de hond nu?</i> Na het lezen: <ul style="list-style-type: none"> Inventariseer de namen van de personages samen met de kleuters; Vraag aan elke kleuter wat zijn/haar favoriete personage is en waarom. Noteer het antwoord op een kindvriendelijke manier onder de naam van de personages.
Stap 2	De kleuters kunnen in een verhaal één of meerdere acties of gebeurtenissen identificeren en beschrijven.	Blader samen met de kleuters door het boek en vraag hen de verschillende settings te beschrijven. Enkele voorbeeldvragen: <ul style="list-style-type: none"> <i>Waar is het hoofdpersonage nu?</i> <i>Is het vroeg of laat, rustig of druk, warm of koud?</i> <i>Was jij al eens op zo'n plaats?</i>

Stap 3	De kleuters kunnen drie of meer belangrijke gebeurtenissen uit een verhaal ordenen.	Maak een tijdlijn op het bord of op een groot blad. Probeer samen met de kleuters de belangrijkste gebeurtenissen op te lijsten en te ordenen. Wat gebeurde eerst? En dan?
Stap 4	De kleuters kunnen een verhaal reconstrueren met bepaalde settings en personages.	De kleuters vertellen om beurten een stukje van een gelezen verhaal na. Ze doen dit aan de hand van de prenten in het boek en focussen op de personages en settings. Stel verduidelijkende vragen. Bijvoorbeeld: <i>Je zegt dat Nicki zijn handschoen verloren is. Dat is juist. Waar is hij zijn handschoen precies verloren? In het bos?</i>
Stap 5	De kleuters kunnen zelf een verhaal of een anekdote vertellen met een duidelijk begin, midden en einde.	Nadat je bijvoorbeeld een verhaal voorgelezen hebt over beschaamd zijn, vraag je of de kleuters zelf soms beschaamd zijn. Laat ze hun ervaringen delen. Modelleer hoe je van een dergelijke ervaring een verhaal kan maken door je eigen verhaal te vertellen. Bijvoorbeeld: <i>Toen ik klein was, vond ik het vreselijk eng om mijn nieuwsjaarsbrief voor te lezen voor mijn oma. Eerst moest ik op een stoeltje gaan staan, recht tegenover mijn oma, ooms en tantes. Dan tikte papa tegen een glas zodat iedereen stil werd en naar mij keek, wel 30 mensen! Ik werd dan altijd rood en ik stotterde. Ik was zo beschaamd!</i> Vraag de kleuters nu hun eigen verhaal (of dat van iemand die ze kennen) te vertellen. Herhaal het verhaal en voeg indien nodig details toe zodat je een verhaal met een duidelijk begin, midden en slot krijgt.
Stap 6	De kleuters kunnen op een gedetailleerde en verstaanbare manier vertellen over gevoelens, gedachten of ervaringen in een verhaal.	Verzin met de kleuters een verhaal over de klaspop, over hetzelfde thema als het boek dat je net voorlas. Schrijf de eerste zin op. Bijvoorbeeld: <i>Op een dag ging (naam klaspop) net zoals Roodkapje op bezoek bij zijn oma.</i> Vraag de kinderen wat eerst gebeurde. Schrijf hun antwoorden op en voeg details toe zodat je een verhaal met rijke details modelleert. Bijvoorbeeld: <i>Waarom gaat de klaspop naar oma? Wat neemt hij mee? Wat gebeurt er dan?</i> Ga zo verder met wat dan en daarna gebeurde, tot je aan het einde komt.

Aan de slag

Wil je op basis van deze fiche meteen aan de slag voor je eigen klaspraktijk? Schrik er zeker niet voor terug om je eigen activiteiten uit te werken! Het Deense onderzoek toonde dat kleuterleerkrachten meer bereiken wanneer ze zelf speelse activiteiten ontwerpen. Ga zeker ook eens kijken op <https://crane.osu.edu/our-work/read-it-again/>. Daar kan je inspirerend materiaal downloaden dat bij de Engelstalige versie van het programma hoort, zoals een handig observatie-instrument, een uitgebreide beschrijving van het programma met tips om te differentiëren, enz. Je vindt er ook uitgewerkte activiteiten en lesmaterialen, maar die zijn gekoppeld aan de Engelse taal en Engelstalige prentenboeken.

Bron

Bleses, D., Højen, A., Dale, P. S., Justice, L. M., Dybdal, L., Piasta, S., Markussen-Brown, J., Kjaerbaek, L., & Haghish, E. F. (2018). Effective language and literacy instruction: Evaluating the importance of scripting and group size components. *Early Childhood Research Quarterly*, 42, 256-269. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2017.10.002>

Belangrijke inzichten

Wat is gemakkelijker?

Een verhaal vertellen met afbeeldingen erbij of zonder

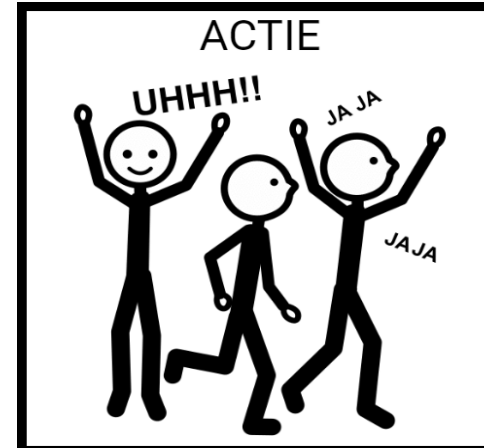
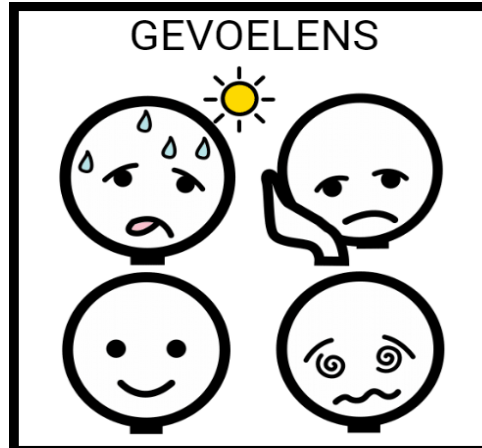
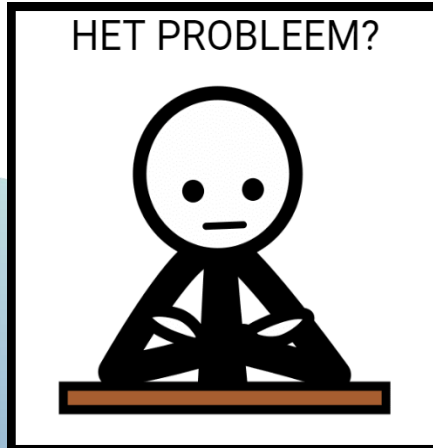
Een verhaal mondeling vertellen of meteen opschrijven

Zelf een verhaal verzinnen of een verhaal navertellen

Over een ervaring vertellen of een fictieverhaal verzinnen

Belangrijke inzichten

Verhaalgrammatica

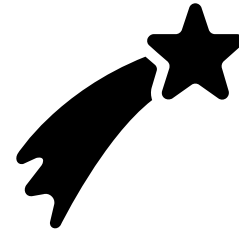
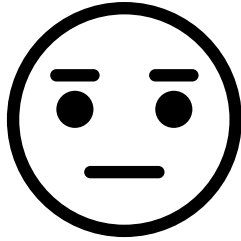
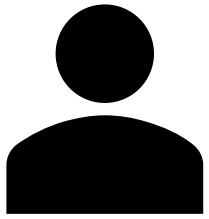
Kleine kinderen
Grote
Kansen

Belangrijke inzichten

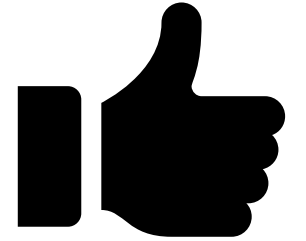
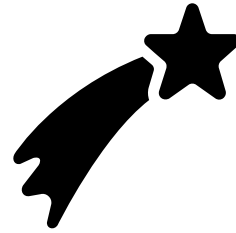
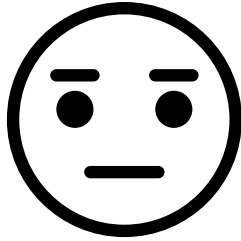
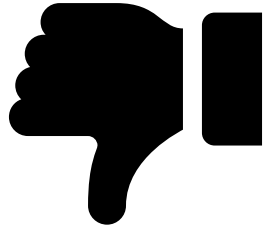
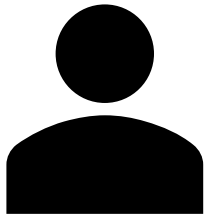
Verhaalgrammatica

- Vertrekken van probleem – actie – oplossing (3-4 jaar)
- Nadien ook persoon – gevoelens bij het probleem
- Later ook nog de plaats, meerdere acties, gevoelens bij de oplossing, ...

Starten met eenvoudige verhalen

Visualisering afbouwen

Culturele invloeden

Een Japanse achtjarige...

Voor de eerste spuit
Die kreeg ik in Ehime
Die doet pijn.

Voor de tweede spuit
Ik wist dat doet pijn.
Maar het deed niet zo'n pijn.

De volgende spuit deed ook niet zo veel pijn
De laatste, weet je,
Die deed helemaal geen pijn.

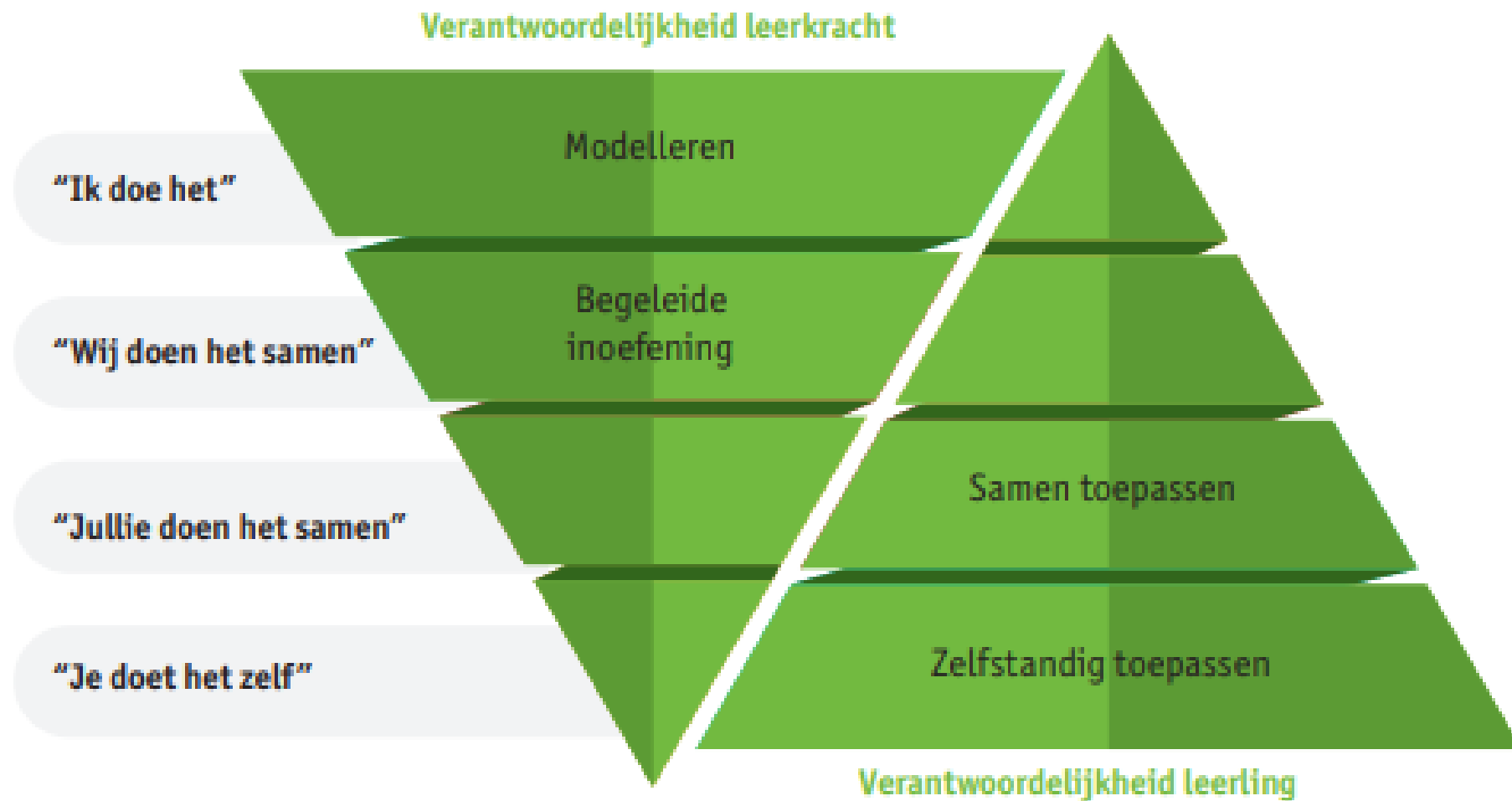

Bouwsteen 5

Verzorg de kwaliteit van je instructie

Geef expliciete instructie

Laat leerlingen van en met elkaar leren

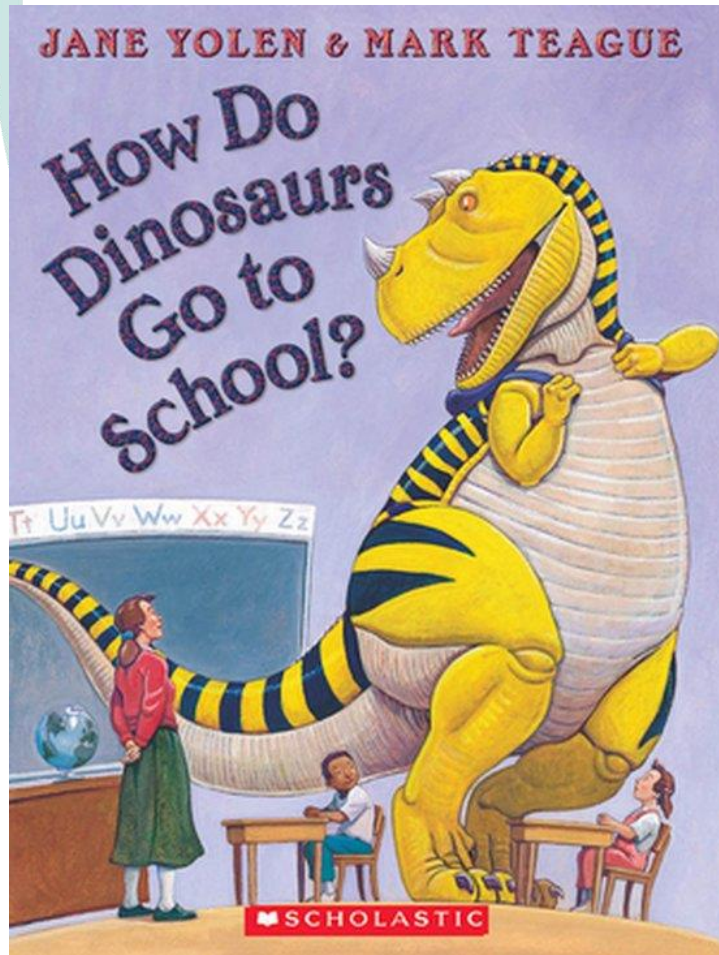
Voorbeeld ik - wij

1. Lees het verhaal.
2. Vraag kinderen naar momenten waarop zij verrast werden door hun familie of door hun huisdieren.
3. Vertel hoe we van die ervaringen verhalen kunnen maken.
4. Vertel zelf een verhaal, bijvoorbeeld. Mijn oudere broer is zot op auto's. Op een dag was mijn auto kapot. Mijn broer verraste me door de auto te repareren. Dat was zo'n geluk! Het einde.
5. Vraag nu aan drie kinderen om hun eigen verhaal te vertellen over wanneer ze verrast werden door iemand uit de familie. Herhaal het verhaal en voeg details toe zodat het verhaal een duidelijk begin, midden en einde heeft.

Voorbeeld ik - wij

- Besteed tijdens het lezen van dit boek aandacht aan de gebeurtenissen.
- Vraag aan de kinderen wat de dinosaurus allemaal deed. Herhaal hun antwoord en breid het uit.
- Vertel kinderen dat ze hun eigen verhaal mogen verzinnen over een dag op school. Laat ons doen alsof jij een dinosaurus was die naar school ging. Hoe zou jouw dag eruit zien? Laat kinderen even nadenken.
- Vertel zelf een eigen verhaal. Als ik een dinosaurus was, zou ik naar school vliegen. Dan zou ik naar mijn juf luisteren terwijl ze een verhaal vertelt. Daarna zou ik tijdens de speeltijd samen met mijn vrienden spelen in de zandbak. Als laatste zou ik de klas opruimen voordat ik op het einde van de dag naar huis zou vliegen.
- Vraag nu aan drie kinderen om zelf een verhaal te verzinnen, bijv. Zora, vertel me een verhaal over wat jij zou doen als je een dinosaurus was op school. Herhaal de ideeën, voeg details toe aan het verhaal en maak dat het een verhaal is met een duidelijk begin, midden en einde.

Voorbeeld ik – wij – jullie - jij

De verteltafel

Ik – wij – jullie – jij?

Verhaalpicto's en bijhorende prenten als visuele ondersteuning?

Bouwsteen 5

Verzorg de kwaliteit van je instructie

Geef sterke feedback

Integreer technologie op een wijze manier in je lessen

Hou rekening met de taalachtergrond van leerlingen om je instructie te versterken

Sterke feedback

- Onmiddellijk
- Specifiek
Niet: ik denk dat je iets vergeten bent. Of: wat gebeurde er dan?
- Focust niet op de fout, maar waar het naartoe moet.
“Tan veel weg.” Zeg het zo: “Veel tanden zijn weg.”

Twee tips voor taalfeedback

1. Zeer gericht vragen naar de volgende stap in het verhaal:

“Hoe voelde Varken zich nadat hij ontdekt had dat iedereen zijn verjaardag vergeten had?”

2. Als de Il vast zit, modellen en activeren:

“Varken voelde zich heel erg droevig. Er stonden tranen op zijn wangen. Nu jouw beurt.”

Modellen en activeren, niet expliciet verbeteren

- Tand was pijn. Opa *duwgebaar*.
- Je bedoelt: Toen duwde opa hem eruit. Nu aan jou.
- Toen duwe opa.
- En nadat opa jouw tand eruit had geduwd, had je dan nog pijn?

Vertellen met post-its

Wij doen het samen.

Luisteropdracht bij een digiboek

Technologie integreren...

Maak screenshots van het verhaal en print deze uit. Laat kinderen de prenten sorteren en bij het juiste verhaalpicto hangen. Voorzie ook een verbeter sleutel zodat ze zelfstandig kunnen werken.

Bouwsteen 3

Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid

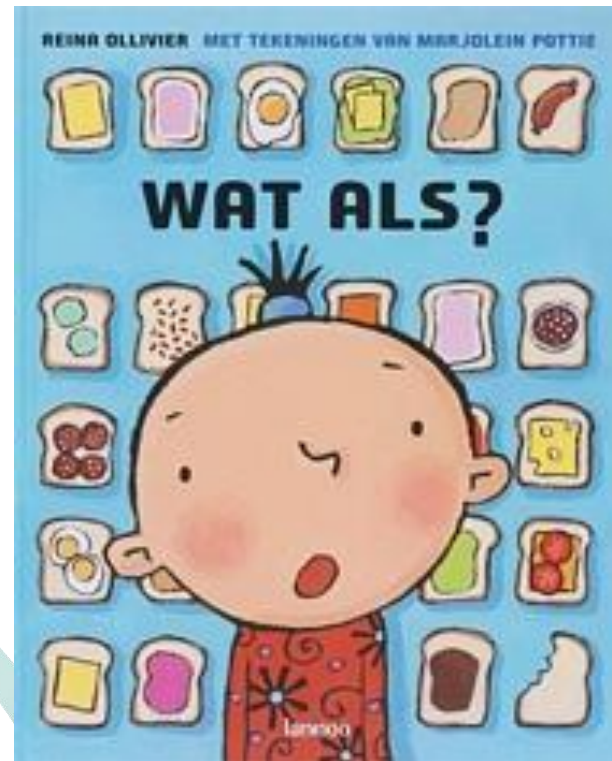

Bouwsteen 4

Schriftelijke vaardigheden: ga voor een vroege start en blijf inzetten op technisch lezen en leesbegrip

Linken met andere taaldoelen

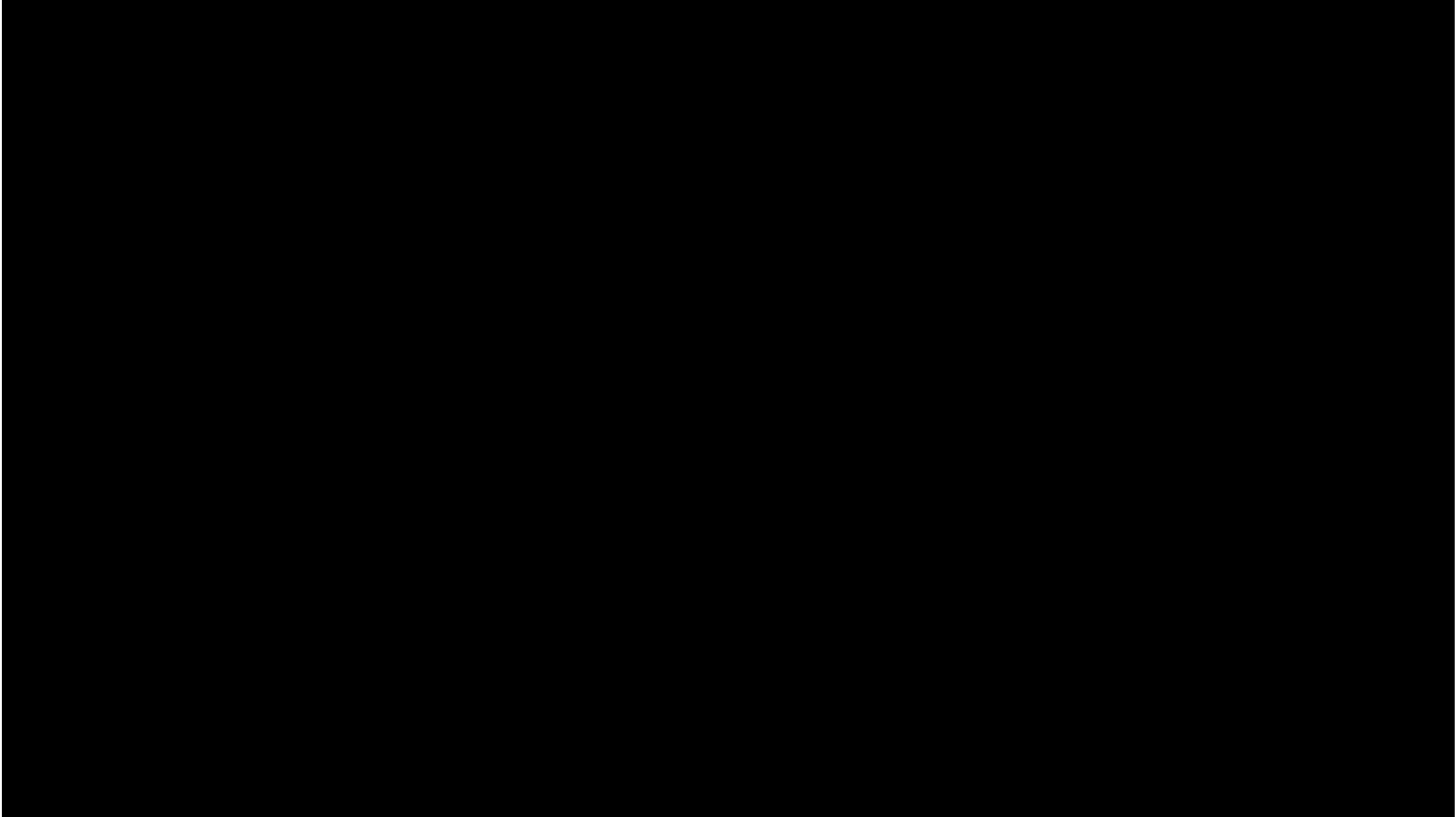
Woordenschat en ook grammatica

Linken met andere taaldoelen

Beginnend schrijven

Bouwsteen 6

Monitor je leerlingen en laat je ondersteunen

Monitor je leerlingen en stem je onderwijs erop af.

Grijp de kans om te blijven leren.

Monitor jouw leerlingen

Monitoren vanuit de leerlijn

Soms in één groep bij elk kind aan andere doelen werken

Soms extra momenten inlassen voor één kind

Aandachtig zijn voor thema's die opduiken

Investeren in leuke vertelmomenten: aandacht is de belangrijkste beloning bij het vertellen!

1

Vertrek vanuit een meerlagig ondersteuningsmodel

2

Bouw het taaltraject op een logische manier op en combineer verschillende deelvaardigheden

3

Investeer bewust in mondelinge taalvaardigheid

4

Schriftelijke vaardigheden: ga voor een vroege start en blijf inzetten op technisch lezen en leesbegrip

5

Verzorg de kwaliteit van je instructie

6

Monitor je leerlingen en laat je ondersteunen

- 1.1 Investeer in een krachtige klasaanpak om alle leerlingen te bereiken
- 1.2 Werk in kleine groep of individueel met leerlingen die extra taalsteun nodig hebben
- 1.3 Leerkrachten zijn de geknipte begeleiders, maar ook paraprofessionals en vrijwilligers kunnen mee ondersteunen
- 1.4 Laat de duur en intensiteit van het traject afhangen van jouw doelgroep, hun leeftijd en de beoogde taaldoelen

- 2.1 Hou rekening met de wisselwerking tussen de deelvaardigheden
- 2.2 Ga voor een logische en stapsgewijze opbouw van het traject
- 2.3 Verwerk je taaldoelen in relevante thema's met verschillende invalshoeken

- 3.1 Plan rijke gesprekken om de mondelinge taalvaardigheid te bevorderen
- 3.2 Voorzie voorleesmomenten met veel interactie
- 3.3 Werk doelbewust aan woordenschat, ook expliciet

- 4.1 Bereid leerlingen vroeg genoeg voor op het leren lezen
- 4.2 Zet in op een effectieve leesstart
- 4.3 Ga voor goede, strategische en gemotiveerde lezers
- 4.4 Laat schrijfp opdrachten het lezen (en spreken) versterken

- 5.1 Geef expliciete instructie
- 5.2 Laat leerlingen van en met elkaar leren
- 5.3 Geef sterke feedback
- 5.4 Integreer technologie op een wijze manier in je lessen
- 5.5 Hou rekening met de taalachtergrond van leerlingen om je instructie te versterken

- 6.1 Monitor je leerlingen en stem je onderwijs hierop af
- 6.2 Grijp de kans om te blijven leren
- 6.3 Werk samen met je team vanuit een gedeelde en gedragen missie

Belangrijke bronnen

- Onderzoeksinzichten op www.taaltrajecten.be
- Filmpje ik-wij-jullie-jij (storychamps)
- Filmpje verhalen uit spelscripts
- Taalactiviteiten in Duerings et al. (2019). Honderduit. Handreiking voor doelgericht en creatief werken aan mondelinge taalvaardigheid. Expertisecentrum Nederlands
- Verhaalpicto's
- Spencer, T. D., & Petersen, D. B. (2020). Narrative intervention: Principles to practice. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 51(4), 1081-1096.
- Ervaringen van leerkrachten in prioritaire nascholing Expeditie Taal.